

Basiscursus Papiaments

Dòsplak'i boka

Florimon van Putte / Iigma van Putte - de Windt

Basiscursus Papiaments

Dòsplak'i boka

Cursusboek

WalburgPers

Deze uitgave kwam tot stand mede dankzij financiële steun van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen

Afbeelding omslag

Alma di Karibe ('Caribische ziel') door Florimon van Putte (2010), acryl op schildersboard.

Omslagontwerp

Marco Bolsenbroek, Prezns, Zutphen

Vormgeving

Marijke Maarleveld, Via Mare, Zutphen

Eerste druk 1992

Tweede herziene druk 1994

Derde herziene druk 1997

Vierde geheel herziene druk 2002

Vijfde druk 2005

Zesde druk 2008

Zevende herziene druk 2011

Achtste herziene druk 2015

Negende druk 2020

www.walburgpers.nl

© 2020 Florimon van Putte en Igma van Putte-de Windt, p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 9789057307362

NUR 630

Voorwoord

Taal en cultuur

Het Papiaments wordt gesproken op Aruba, Bonaire en Curaçao. Voor ruim 200.000 van de ±240.000 bewoners van deze eilanden is het de meest gesproken taal, en voor nog eens ruim 14.000 de tweede taal. In Nederland wonen bovendien nog 100.000 Papiamentstalige Arubanen, Curaçaoënaars en Bonairianen.

Het Papiaments wordt gebruikt, zoals alle talen, in alle lagen van de bevolking, voor alle mogelijke doeleinden en in de meest uiteenlopende situaties: in de huiselijke kring, op straat, op school, op het werk, in kranten, voor radio en televisie, in de vergaderingen van de Staten, in de kerk, in de handel, voor literaire doeleinden, etc.

In **Dósplak'i boka** zijn niet alleen alle belangrijke aspecten van de taal verwerkt, maar tegelijkertijd ook verschillende facetten van de Antilliaanse cultuur waarvoor taalgebruik essentieel is. In feite is de taalgebruikssituatie uitgangspunt geweest bij de opbouw van de cursus. Het culturele en communicatieve kader van de les heeft de selectie bepaald van de vormen en structuren.

Aanbeveling voor de docent

Een leerboek kan nooit "maatwerk" zijn en een docentenhandleiding waarin een "standaard-werkwijze" wordt gegeven, heeft vanuit dit perspectief weinig zin. Het leerboek moet de docenten wel de mogelijkheden bieden om een bij hun leerlingen en hun lesstijl passend gebruik van het materiaal te maken.

Wij hebben daarom gekozen voor een ruim en gevarieerd aanbod van presentatiewijzen en oefenmateriaal. Omdat het belangrijk is dat "tempo" in de lessen wordt gehouden, kan het nodig zijn dat uit het oefenmateriaal een keuze wordt gemaakt die past bij de vorderingen en de behoefte van de leerling. Aarzel niet oefeningen over te slaan als de leerling de stof beheerst.

Met dit materiaal zouden, indien nodig, nog andere oefeningen kunnen worden gemaakt. Alle teksten kunnen bijvoorbeeld worden gebruikt voor vertaal oefeningen. Aan het einde van een leseenheid zouden, om nog een voorbeeld te geven, opgaven kunnen worden toegevoegd die gericht zijn op memorisatie of uitbreiding van het vocabulaire uit de dialogen: het opzoeken van synoniemen of antoniemen van zojuist geleerde woorden, parafraseren van dialogen, het maken van zinnen op basis van sleutelwoorden uit de betreffende les.

Spelling en uitspraak

De algemene spelling- en uitspraakregels staan in het Hulpboek. Voor de allereerste uitspraak- en spellingoefeningen moet het Hulpboek worden gebruikt. Uitspraak en spelling zullen ook daarna in alle lessen aandacht vragen. Sommige onderdelen staan op de CD. Het is zaak voor de leerling die vaak te beluisteren en na te spreken. De onderdelen die op de CD zijn opgenomen zijn te herkennen aan het teken aan het begin ervan.

Op welk moment en in welke mate er tijdens de les expliciet aandacht aan spelling en uitspraak wordt besteed, is afhankelijk van de

vorderingen van de leerling. Het voordeel van de gescheiden presentatie in het Hulpboek is dat verwijzing naar spelling- en uitspraakregels naar behoefte en op eenvoudige wijze binnen elke les kan worden ingelast. Enkele bijzondere regels zijn in het cursusboek opgenomen onder **TRAMPA!**.

Grammaticale uitleg

Onder het kopje **PAGA TINU!** wordt in het cursusboek grammaticale uitleg gegeven. Dat gebeurt zelden in de vorm van "regeltjes" zoals die in traditionele grammatica's zijn te vinden. Er is maar weinig in de taal wat in echte "regeltjes" kan worden gevangen.

Informatie over grammatica wordt alleen expliciet aangeboden waar het contrast met het Nederlands leermoeilijkheden doet vermoeden. De grammaticale uitleg is vanzelfsprekend steeds gericht op de communicatieve functie van de besproken vormen en structuren.

Gecomplieerde grammaticale zaken worden gefaseerd aangeboden. Eerst wordt het basisprincipe geleerd, of wat waarschijnlijk het meest aansluit bij de kennis van de leerling, vervolgens de bijzondere toepassingen en tenslotte het gebruik dat zich in het vage gebied beweegt van wat ook tot het gebruik van de vorm behoort, maar minder voor de hand ligt.

Aanbevelingen voor de zelfstudieleerling

- De lesonderdelen staan niet in willekeurige volgorde, maar sluiten op elkaar aan. Houdt de volgorde aan die het boek geeft en sla geen onderdelen over.
- Controleer je antwoord met behulp van de **Klabe** als de oefening in zijn geheel is gemaakt, en verbeter je fouten. Begin pas aan de volgende opdracht als je de oefening beheerst.

- Beluister eerst de CD bij onderdelen die vergezeld gaan van het teken ; lees daarna dezelfde tekst hardop en vergelijk je uitspraak met die van de CD; corrigeer jezelf en oefen totdat je uitspraak met die van de CD overeenkomt.
- Leer steeds het nieuwe vocabulaire (ook de uitspraak ervan) en oefen het door bijvoorbeeld het thema van de les in je eigen woorden na te vertellen of schriftelijk samen te vatten.

Wij hopen dat de gebruikers van dit leerboek – docenten en studenten – er voldoende aanknopingspunten in zullen vinden om hun eigen les- en leerstijl volledig te benutten. Voor hun op- en aanmerkingen houden wij ons aanbevolen.

Woord van dank

Aan het tot stand komen van **Dòsplak'i boka** hebben verschillende personen in Aruba, Nederland, Bonaire en Curaçao bijgedragen. Wij zijn hen allen erkentelijk. Zonder tekort te willen doen aan de steun van de anderen, noemen wij met name: dr. Enrique Muller (Curaçao), die een eerste versie van de cursus van waardevol commentaar voorzag en op zijn geduldige en beminlijke wijze met ons besprak; drs. Mario Dijkhoff voor het doornemen van de samenvatting van de Arubaanse spelling en de in de Arubaanse spelling gestelde teksten; Julio Maduro en Ito Tromp – van Aruba –, Frans Booi, Yacinta Nicolas, Tavo Sintiago en Epifania Thomas – van Bonaire –, Emily Agnes, Hebron E.S. Adoptie (ODT), Maurice en Christine Campagnard, dr. Henri Habibe, drs. Harold Hollander (UNA), drs. Frank Martinus (ILA), Yvonne Nahr, Guillermo Rosario, srta. Ruth (RCR), Nieves de Windt-Römer en Sherstine de Windt – van Curaçao –, die belangeloos hun medewerking verleenden aan de gesproken teksten.

Leiden, 1992

De auteurs

Bij de vierde druk

In de vierde druk is een aantal wijzigingen aangebracht. Op grond van de ervaring die sinds 1992 met *Dòsplak'i boka* is opgedaan, is in enkele gevallen de grammaticale uitleg en de oefenstof aangepast. Veranderingen in de samenleving en de plaatselijke situatie hebben het nodig gemaakt de teksten en soms ook het beeldmateriaal te actualiseren en een aantal nieuwe korte interviews op te nemen. Deze interviews zijn, zoals ook bij de eerdere drukken het geval was, spontane, natuurlijke gesprekken die ter plaatse – thuis of op de werkplek van betrokkenen – werden opgenomen. Dat is in sommige gevallen te horen aan de achtergrondgeluiden. In overleg met de uitgever is besloten de gesproken teksten op audio-CD uit te brengen. Aan de totstandkoming van de CD's werkten mee: A. Daal, Y. Esselink-Ecury, G. Fraai, R. Rienhart, I. van Putte-de Windt, F. van Putte en de geïnterviewden. Om praktische redenen is de *Teksto di CD* en de *Klabe di Práktika* niet meer in het cursusboek opgenomen, maar in het *Hulpboek*. In deze vierde druk wordt de samenvatting van de grammatica in het Hulpboek niet meer in het Papiamentu maar in het Nederlands gegeven aangezien in de praktijk gebleken is dat de cursist daar meer baat bij heeft.

Nieuw is ook dat een lage, beklemtoonde lettergreep wordt aangegeven met een streepje onder de betreffende klinker. In de eerste vijf lessen en in de woordenlijst van het Hulpboek worden alle woorden met een lage, beklemtoonde lettergreep zo gemarkeerd. Vanaf les 6 alleen de nieuwe woorden.

Wij danken sra. Mercedes Campagnard, srta. Christine Campagnard, sr. Yubi Kirindongo, drs. Adrian Moen, dr. Y. Paula (UNA), sr. Piet Sampson (CTDB) en Monalisa Siril (leerlinge van het Kolegio Erasmo) voor hun belangeloze medewerking aan de nieuwe vraaggesprekken.

Leiden, maart 2002

FvP/lvP-dW

Bij de zevende druk

Na 2002 heeft zich een aantal veranderingen voorgedaan in de samenleving die het nodig maakt de tekst van dit cursusboek aan te passen.

In 2007 is het Papiamentu ook op Bonaire en Curaçao officiële taal geworden, naast het Nederlands, en in 2009 zijn er officieel enkele kleine wijzigingen aangebracht in de spelling van het Papiamentu die sinds 1976 in gebruik is op Bonaire en Curaçao. In de zevende druk van *Dòsplak'i boka* hebben wij, zoals in de vorige edities, deze officiële spelling *consequent* aangehouden. Dit houdt o.a. in dat wij de door de spellingscommissie om "economische redenen" gemaakte uitzonderingen op de regels niet hebben overgenomen als wij daarmee het belang van de cursist dienden. Bijvoorbeeld, de uitzonderingsregel die zegt dat de ij-klank (zoals die klinkt in het Nederlandse woord 'rijk') om "economische redenen" niet wordt geschreven als /èi/ (zoals de hoofdregel voorschrijft), maar als /ei/. Wij schrijven in dit boek toch /èi/ om zodoende het verschil in uitspraak te kunnen duidelijk maken tussen bv. tèip (=typen) en teip (=plakband, tape), sprèi (=beddensprei) en spreï (=lak, spray), trèin (=trein) en trein (=trainen). De officiële aanwijzingen voor het schrijven van dubbele medeklinkers volgen we alleen in de gevallen dat er ook een uitspraakverschil in het spel is.

Sinds 10 oktober 2010 zijn de staatkundige verhoudingen binnen het Koninkrijk der Nederlanden veranderd: de Nederlandse Antillen hebben opgehouden te bestaan. Curaçao en St.-Maarten hebben nu, zoals dat reeds het geval was met Aruba, de status van land binnen het koninkrijk en de overige eilanden (Bonaire, Saba en St.-Eustatius) zijn vanaf die datum "bijzondere gemeenten" of "openbare lichamen" binnen het koninkrijk.

De tekst van dit boek is in overeenstemming met deze nieuwe staatkundige werkelijkheid aangepast.

Leiden, november 2010

FvP/lvP-dW

Inhoud

Kontenido

Promé lès 11	PAGA TINU! 2: un	Di sinku lès 55	Bo mes situashon 78
Sera konosí 11	bòter/paki, etc. di +	Dilanti di hotèl 55	Di shete lès 79
TRAMPA! 4: dreñta: la-ge, beklemtoonde e 11	zelfst.nw. 33	TRAMPA! 7: -en , "stom" of "niet stom"? 56	Ban kunuku ban gosa 79
TRAMPA! 5: nubia / famia, tweeklank / twee klanken 12	Informashon kultural 36	Den hotèl 57	PAGA TINU! 1: ki en kua . 80
PAGA TINU! 1: bisiña / ruman 13	Rekohé ekipahe 36	PAGA TINU! 1: "er wordt..." , "men ..." 57	PAGA TINU! 2: Kuant'or tin? 83
PAGA TINU! 2: señora , señorita , señor = "U" 13	PAGA TINU! 3: por , zonder ta ervoor. 37	Lektura: kushina krioyo 58	Lektura: Na kunuku no a gosa so, a sufri tambe 86
Presentá 14	PAGA TINU! 4: nan + werkw. 37	Den kaya: puntra kaminda 60	PAGA TINU! 3: a + werkwoord = "verleden" 87
PAGA TINU! 3: esaki 15	PAGA TINU! 5: nan = "zij", "hen"/"hun" 38	PAGA TINU! 2: ku = "met", "en", "die", "dat" 60	PAGA TINU! 4: mashá/hopi + "athetivo" + mes 88
PAGA TINU! 4: su 15	PAGA TINU! 6: Zelfst. naamw. + -nan 38	PAGA TINU! 3: "gebiedende wijs". 61	PAGA TINU! 5: e + a wordt el a; mi + a → m'a ; bo + a → b'a 89
Informashon kultural 16	Sigui kontal!: tientallen 40	PAGA TINU! 4: aki , ei , aya . 62	Bo mes situashon 91
PAGA TINU! 5: Ken ta Carlos? / Ken Carlos ta? 16	Bo mes situashon 41	PAGA TINU! 5: e + zelfst.naamw. + akí (ei of ayá). 64	Di ocho lès 93
PAGA TINU! 6: mi = ik/mij/mijn, bo = je, jij, jouw 17	Di kuater lès 43	TRAMPA! 8: g + diptongo ui (of ue) > gwi (respectievelijk gwe) 65	Kumpramentu di kos: den libreria 93
PAGA TINU! 7: Ken bo ta? / Ken mener ta? 18	Kòmbersashon ku shofùr di taksi 43	Bo mes situashon 66	PAGA TINU! 1: esnan (+ athetivo) 94
Bo mes situashon 18	PAGA TINU! 1: tin = er is / er zijn 44	Di seis lès 69	PAGA TINU! 2: ki en kiko 95
Di dos lès 21	PAGA TINU! 2: sa en debe , zonder ta ervoor. 44	Den Ofisina di Informashon Turístiko 69	PAGA TINU! 3: mas/ménos (+ ku) 98
Presentashon di Islanan Abou i Islariba 21	PAGA TINU! 3: un en unu . 45	PAGA TINU! 1: ke en mester , zonder ta ervoor. 70	PAGA TINU! 4: mas/ménos ... ku tur ; di mas/ménos 100
PAGA TINU! 1: ta + werkwoord 21	PAGA TINU! 4: naamwoord zonder nan = "noch enkel-, noch meervoud" 45	PAGA TINU! 2: esaki , etc. en esun akí 70	Lektura: Poesia afroantiano 101
PAGA TINU! 2: e + zelfst.nw. / e + ta + werkw. 22	PAGA TINU! 5: e als "opheto" 46	PAGA TINU! 3: "athetivo" + zelfst.nw. / zelfst.nw. + "athetivo" 73	PAGA TINU! 5: hopi (poko)/muchu (muchu poko) / demasiado (demasiado poko) / di mas (di ménos) 104
PAGA TINU! 3: pabou , pariba 23	Lektura: lanthùis 47	PAGA TINU! 4: yama en ta + yama 74	Bo mes situashon 106
Lektura informativo 24	PAGA TINU! 6: sa + werkw. = "gewoon-lijk" + werkw. 48	Sigui kontal!: tientallen + eenheden 50	Di nuebe lès 107
Ban kontal!: 1-10 25	PAGA TINU! 7: i en ku . 49	honderdtallen 76	Den kafeteria 107
Pida historia 26	Landhuizen 49	PAGA TINU! 5: honderd + getal: shenti + getal 76	Hürment'i outo 108
PAGA TINU! 4: "suheto" + werkw. + "opheto" 27	Sigui kontal!: tientallen + eenheden 50	TRAMPA! 9: -en , "niet stom", geen klemtoon. 76	Den agensia di biahe 108
Bo mes situashon 29	TRAMPA! 6: g vóór ù 51		
Di tres lès 31	Informashon kultural: number i catochi 52		
Na duana 31	PAGA TINU! 8: bai + plaats / bai na + persoon 53		
PAGA TINU! 1: tin , zonder ta ervoor 31	Bo mes situashon 54		

Di djes lès	111	pa + werkwoord	146	Lektura informativo	181	werkw.	212
30 di mei	111	Entrevista ku señora Campagnard	149	PAGA TINU! 1: "atverbio iregular"	181	Lektura 2: Parada di spiritu	214
PAGA TINU! 1: werkwoord + mentu	111	Bo mes situashon	150	Lektura: muzik'i zumbi	182	PAGA TINU! 3: twee handelingen, één gebeurtenis	215
PAGA TINU! 2: mustra-nan en niet mustrā-nan	112	Di djestres lès	151	TRAMPA! 12: -en, niet "stom": klemtoon op andere lettergreep: aksènt skèrpi	184	PAGA TINU! 4: meerdere handelingen, één gebeurtenis	217
PAGA TINU! 3: tabata en tabatin	113	Dia nos logra Utopia	151	PAGA TINU! 2: wòrdu + "partisipio"	184	PAGA TINU! 5: ku en kende	221
Lektura: Esta ladron ..., no ...?	114	PAGA TINU! 1: lo + werkwoord	152	Muzik'i zumbi	186	PAGA TINU! 6: konosé , zonder ta ervoor.	222
PAGA TINU! 4: ta-bata + "partisipio"	115	PAGA TINU! 2: ningun ... no; nunka ... no // suheto + lo no + verbo	154	PAGA TINU! 3: bira	187	Entrevista ku Christine	224
PAGA TINU! 5: partisipio: bendé i bendí	117	Lektura: áwaseru	155	PAGA TINU! 4: ami lo + werkwoord	189	Bo mes situashon	225
Entrevista ku señor Moen	118	PAGA TINU! 3: ta en tin als "spotlight"	156	Lektura: músika rubiano	190	Di djesnuebe lès	227
Bo mes situashon	119	PAGA TINU! 4: mi + werkwoord + toekomst > lo mi + werkwoord	159	Bo mes situashon	192	Antia multikultural	227
Di djesun lès	121	TRAMPA! 11: lo + e > l'e ; lo + e + no > l'e n'	160	Di djesseis lès	193	Den Punda	227
Kòmbersashon na dòkter	121	Lektura: Tene Bonèiru limpi	161	Kantika di mucha i kantika bieu	193	Na kancha di ténis	228
PAGA TINU! 1: "zelf"	121	Bo mes situashon	162	Den pakus	194	PAGA TINU! 1: no + ta "spotlight" /ni "extra spotlight"	229
TRAMPA! 10: M'a kòrtā-mi-M'a kòrta mi mes	123	Di djeskuater lès	165	Number	195	Den konvoi	231
PAGA TINU! 2: werkwoord + kurpa	123	Ekonomia di islanan abou i islariba	165	Entrevista ku un mucha di skol	195	PAGA TINU! 2: kon bini/parse	232
Lektura: remedi	125	PAGA TINU! 1: e + telwoord boven 1 + naamwoord- nan	167	Di djesshete lès	197	PAGA TINU! 3: tin + "opheto" + zin	234
PAGA TINU! 3: ta-bata + werkwoord: "achtergrond"	126	PAGA TINU! 2: naamwoord zonder e ervóór	168	Propaganda	197	PAGA TINU! 4: verbo + "opheto indirekto" + "opheto direkto"	236
Kompá Nanzi i Cha Tiger	129	PAGA TINU! 3: naamwoord + nadere precisering + -nan	169	PAGA TINU! 1: si ..., Lektura: Fiesta tradishonal 1	198	PAGA TINU! 5: ... ku ... p'e = ...	238
PAGA TINU! 4: mi - ami , bo - abo	131	Na banko	170	PAGA TINU! 2: si + werkw./ si + ta + werkw.	200	Lektura: struktura di poblashon	240
PAGA TINU! 5: athetivo + di mas	132	PAGA TINU! 4: mi no + a + werkwoord > mi n' + werkwoord	172	Lektura: Fiesta tradishonal 2	202	Bo mes situashon	242
Bo mes situashon	134	Lektura: ekonomia	173	PAGA TINU! 3: ora	203	Di binti lès	243
Di djesdos lès	137	PAGA TINU! 5: naamwoord zonder e ervóór	174	PAGA TINU! 4: ora + werkw./ ora + ta + werkw.	204	1. Entrevista ku señor Frank Martinus Arion	243
Fiesta ta den kurpa	137	PAGA TINU! 6: athetivo + a + mente	175	Kòmbersashon	206	2. Entrevista ku señor Piet Sampson	243
PAGA TINU! 1: "a (verleden)" + ke + "werkwoord" = ker a + "werkwoord"	138	Bo mes situashon	177	Lektura: músika rubiano	190	3. Entrevista ku señor Tavio Sint Jago (Bonèiru)	244
PAGA TINU! 2: werkwoord + 'niets'/ di/pa + werkwoord	139	Di djesinku lès	179	Bo mes situashon	210	4. Entrevista ku artista Yubi Kirindongo	245
Lektura	142	Kantik'i mucha	179	Di djesocho lès	211	5. Entrevista ku señor Ito Tromp (Aruba)	247
PAGA TINU! 3: ta + werkwoord: "heden"; werkwoord zonder ta : "moet nog heden worden"	145	Kansion popular	179	Lektura 1: Buriku lomba largu	211	6. Entrevista ku señor Julio Maduro (Aruba)	247
PAGA TINU! 4: werkwoord + ku/				PAGA TINU! 1: ta + werkw./ ta sigui + werkw.	211		
				PAGA TINU! 2: sinta + werkw., "zitten te" +			